

PRO-SERVATIEVE OPRISPING

lekker etiketjes plakken

Etiketjes plakken lijkt me een afschuwelijke bezigheid. Maar als je het toch doet of moet doen, verdient het aanbeveling het goed te doen. Anders kunnen er fatale vergissingen ontstaan. Dat geldt ook voor anderen dan apothekers-assistenten. Lieden die er een genoeg in vinden geestelijke etiketjes te verwisselen, stichten eveneens grote verwarring.

In een interview met Kruispunt-redacteur Jos Ahlers heeft de hoofdredacteur van De Gelderlander, Louis Frequin, enige tijd geleden verklaard dat zijn krant zowel in politieke als religieuze zin vooruitstrevend is. Dat is een verkeerd geplakt etiket. Bij het lezen van deze opmerking en met name van het zinsdeel „in religieuze zin”, komt dan ook de gedachte aan onzin op. „De Gelderlander conservatief?” vraagt de heer Frequin zich af. „Ik zie het niet!” luidt zijn antwoord.

Maar misschien zien anderen het wel. Wie — zoals ik — vier jaar lang regelmatig De Gelderlander heeft gelezen, heeft zich allicht enigszins een beeld kunnen vormen van de instelling van het blad. En die indruk is: een goede krant, op religieus gebied nogal conservatief.

Nu is conservativiteit geen schande als het uit een eerlijke overtuiging voortkomt. Het wordt echter wel een interessant verschijnsel wanneer het conservatisme ineens omslaat in progressiviteit. Een opmerking van een hoofdredacteur in die richting leg je dan ook niet zomaar naast je neer. Je kunt immers nooit weten of het andere etiket ook een andere inhoud dekt. Of — met andere woorden — er zich binnen een krant enorme omwentelingen hebben voltrokken sinds de tijd dat je haar voor het laatst hebt ingekeken. Na zo'n uitlating neem je het bewuste dagblad dan ook met meer interesse dan voorheen ter hand.

Frisse wind

In het geval van De Gelderlander blijkt er dan ook inderdaad een geweldige ommezwaai te hebben plaats gehad. Er schijnt een frisse wind door de krant te waaien wanneer ze zomaar durft zeggen — weliswaar op gezag van een ander, maar toch — dat er door het Nederlandse katholicisme een frisse wind waait. Er is een merkwaardige parallel tussen de frisse wind in het Nederlands katholicisme en die in de „herboren” Gelderlander.

Tot deze conclusie moet je wel komen als je regelmatig artikelen en commentaren leest, waarin bijvoorbeeld wordt betoogd dat neo-modernisme verwerpelijk is, maar dat Confrontatie ook overbodig zal worden. (Zou „Sub Umbra” het ook met de laatste zinsneede eens zijn?). Nee, De Gelderlander heeft ontdekt, dat er in het Nederlandse katholicisme een frisse wind waait. Het blad doet er heel triomfantelijk over. Enige tijd geleden bracht het dit nieuws, door de Bonner correspondent van het blad uit het Duitse weekblad Die Zeit ge-gaard, ter kennis van de lezers. (De Gelderlander van 3 maart 1967: „Nederlands katholicisme: een frisse wind.”) Na lezing van dat nieuwsfeit heeft men even de indruk, dat het wat ironisch bedoeld is — zoals men dat ook kan denken van de opmerking van de heer Frequin ten aanzien van zijn krant. Maar de opmaak en de afmetingen van het artikel — bijna een halve pagina met een zevenkoloms kop — en de opmerkingen van de correspondent logenstraffen dit. Zo zegt hij bijvoorbeeld: „Auteur is de katholieke journalist Heinz Josef Herbort, die breed en grondig in Nederland recheerde.” En: „Herbort vermijdt de door Paris-Match gemaakte fout de liturgische vernieuwingen in de Nederlandse kerkprovincie voor te stellen als een prikkelende sensatie, waarmee Rome in alarmstem-

ming moet worden gebracht.” Bovendien wordt Die Zeit genoemd: „het gezaghebbende Duitse weekblad”.

Hoera-journalistiek

Wat ik me na lezing van dit artikel echter afvraag is: moet het triomfalisme waarmee De Gelderlander dit journalistieke maaksel aan de Nederlandse lezers voorzet de progressiviteit van het blad bewijzen? Dat een Duits journalist voor zijn lezers een beeld tracht op te roepen van wat hij ziet als het Nederlands katholicisme, is zijn goed recht. Maar wie heeft er behoefte aan dit geschrijf met een zelfgenoegzaam hoera-geroep ook nog eens in een Nederlands dagblad voorgeschoteld te krijgen? Toch niet de progressieve lezers van de progressieve Gelderlander? Zeker niet wanneer dit nu als bewijs moet dienen voor de progressiviteit van de Nederlandse kerkprovincie, inclusief De Gelderlander. Iedereen kon onderhand weten, dat de vraag naar bepaalde vernieuwingen in Duitsland gewoon niet gehonoreerd kan worden, omdat het verboden is. Voor de eeuwige Onderdanen blijft 't bevel immers altijd heilig, van wie het ook komt. En dat de Duitser geschokeerd én ontroerd is door de avondmaalsvieringen van de Sjaloomgroep in, Odijk, ook dat zal wel passen in de „Volksart” — wat ze daar dan ook precies mee bedoelen. Voor mij hoeft dat niet meer in de krant.

Simpel

Er is echter iets meer. Dat de Bonner bewerking nogal wat on-

nauwkeurigheden bevat, dat het Mandement van 1954 „amendement” wordt genoemd, zie ik maar over het hoofd. Weet die correspondent veel. En dat er imprimatur staat in plaats van imprimatur, zal wel een zelfout zijn. (Ik ben benieuwd hoe het in Grrrom doorkomt). De reden echter waarom de verantwoordelijke redacteur mijns inziens aan het artikel in deze vorm niet zijn „imprimatur” had mogen geven ófwel er onder had moeten zetten „prematuur”, is de volgende.

Als de schrijver wil bewijzen dat Nederland op liturgisch gebied iedereen ver vooruit is, voert hij de Odijkse pastoor Bary, de Amsterdamse studentenparochie van Van Kilsdonk, de Boskapel van de Nijmeegse Augustijnen en de beatmissen in de Antoniuskerk van Haltert ten tonele. Het is natuurlijk aardig voor Nijmegen, dat er met de Boskapel en de Antoniuskerk zo goed vanaf komt, maar dát is toch geen reden om zo simpel te werk te gaan? Hoe staat het met de andere parochies in de Keizer Karelstad? En in groter verband — want het gaat me niet om Nijmegen —: hoe staat het met de rest van Nederland? Als ik even simplistisch te werk ga als Herbort en de Bonner correspondent, kan ik met een gerust geweten stellen dat de vier genoemde gemeenten tot de — overigens zeer lofwaardige — uitzonderingen behoren. Natuurlijk gebeurt er wel iets in Nederland en het idee van „het mag niet omdat het van bovenaf verboden is” vindt bij ons niet zo'n gunstig onthaal als in Duitsland. Maar het voorstellen alsof Nederland in zijn geheel een liturgische speeltuin is, gaat

toch wel iets te ver. Je zult de Nederlandse pastoors de kost moeten geven, die na lang aandringen tegen heug en meug liturgische en andere vernieuwingen hebben doorgevoerd en bij wie van enige bezieling in liturgicis niet of nauwelijks sprake is. Een forse landelijke kollekte voor „bijzondere noden” zou je niet uit de brand helpen, vrees ik. Beweren, zoals Herbort doet, dat in Nederland grote delen van de mis in de volkstaal plaatsvonden in een tijd dat daaraan elders nauwelijks werd gedacht, is klin-klare nonsens.

Wel is er heel wat bezig in ons land. Katholieken kopen tegenwoordig bij protestanten en andersom. Volgens Herbort is dat vóór de vernieuwing niet zo geweest. Hij zal dat ongetwijfeld door zijn breed en grondig speurwerk aan de weet zijn gekomen. (Als hij iets later in ons land was gekomen, had hij ongetwijfeld de enorm „progressieve” documentaire van de KRO over de geboorteregeling als voorbeeld van vernieuwing kunnen noemen, het ligt er maar aan wat voor bril je op hebt.)

Uitsmijter

De verklaring van het waarom van de Nederlandse progressiviteit slaat echter alles: „In Nederland heeft men per slot van rekening een bisschop, Mgr. Bluysen uit 's-Hertogenbosch, die zijn mensen laat experimenteren en ze niet reeds na het eerste vergrijp tegen de rubrieken rechtsomkeert laat maken.” En dat is dan een hele fijne uitsmijter van De Gelderlander.

Het stuk van Herbort zelf in Die Zeit besluit met de verzuchting, dat de Duitse katholieken graag in Nederland zou willen wonen. Dat heeft 'ie vroeger ook al eens gewild en niet alleen de katholieke Duitser. Maar ook nu zou hij bedrogen uitkomen. Zeker wanneer hij in Nederland een paradijs van vooruitstrevendheid zoekt. Want hij zou er onder andere De Gelderlander vinden, die blijkens haar artikelen en de opmerking van haar hoofdredacteur geen raad weet met de etiketten „progressief” en „conservatief”, maar er desondanks kwistig mee blijft plakken.

Het lijkt me voor De Gelderlander eerlijker om maar weer gewoon conservatief te worden als voorheen. Gezonder is het zeker. Want het winderige — of heter opgewonden — stuk dat ze ons voorzette, heeft niets te maken met de Geest die waait waar hij wil, maar alles met een slechte spijsvertering.

A. J. VAN DER WERF

NIEUWSDIENST 5/6

In tegenstelling tot de televisie heeft de radio zeker in de ochtenduren nauwelijks enige aandacht aan de oorlog in het Midden Oosten geschonken. Het normale programma werd geen enkele keer onderbroken voor een extra uitzending van de Radio Nieuwsdienst. Om 13.45 uur zond Hilversum 1 nog een straatquiz uit, waarin vragen over Reydon an de conferentie van Rome. Eerste prijs gratis tanken bij het dichtstbijzijnde benzinstation. Terwijl vier verschillende Franse zenders voortdurend hun programma onderbraken om het laatste nieuws te geven, moest men in Nederland tot ongeveer 2 uur wachten voor een extra nieuwsdienst-uitzending werd ingelast. Daarna kwam het trage medium op gang, terwijl Het Vrije Volk al enige tijd met een extra editie op straat was. Goed dat de krant er is.

KLKB.

Actie eten voor India PLUSPUNTEN VAN EEN MISLUKKING

Het mislukken van de actie-India is niet zo schokkend als men in eerste instantie geneigd is te denken. Zolang men in de Westerse landen niet volledig beseft, dat de onderontwikkelde gebieden eerst geestelijk rijp gemaakt moeten worden voor veranderingen in materiële zin, kan deze wellicht wat harde uitspraak gedaan worden.

Wil men wezenlijke veranderingen bewerkstelligen, dan zou men dat bijv. langs antroposofische weg kunnen doen. Het zou wat te ver gaan het begrip antroposofie geheel uit te leggen, maar een kleine toelichting is hier wel op zijn plaats.

De antroposofie is een geesteswetenschap, die niet de kennis van de uiterlijke mens centraal stelt, doch de kennis van de innerlijke mens. Vanuit een innerlijke verwantschap tracht de antroposofie zich in te leven in het wezen der dingen.

Het kenvermogen is dus intuïtief van karakter. De antroposofie is op vele terreinen toegepast waaronder de pedagogiek, medicijnen, antropologie en ook op het gebied der sociale en landbouwwetenschap. Vanwege haar irrationele karakter is de antroposofie geen algeheel erkende wetenschap.

Morele plicht

Het is geen punt, dat het de morele plicht van ieder mens is, zijn medemens in nood te helpen. Hij zal zich daadwerkelijk moeten inzetten om de kloof tussen hem en de ander in nood te overbruggen. Dit is geen regionale of nationale aangelegenheid, maar dit beginsel heeft algemene geldingskracht. „Heb uw naaste lief als u zelve” is niet alleen een godsdienstige norm, maar ook een zedelijke.

In het kader van dit onderwerp kan worden gesteld: Het is voor de Westerse landen een morele plicht de kloof met onderontwikkelde landen te verkleinen of nog liever: te overbruggen. Maar als dit streven zich op een dermate gebrekkige wijze manifesteert (bijvoorbeeld voor India), dat reële veranderingen nauwelijks te constateren zijn, dan rijst de vraag. Moet de zaak niet anders worden aangepakt.

Immune

Gezien het teleurstellende resultaat van de actie voor India stellen velen zich deze vraag. Bekend is, dat vele mensen immuun raken voor noodlenigingsacties in de breedste zin des woords. Men gelooft het wel. Vele collectanten worden aan de deur afgescheept met de verzuchting: „Ze komen tegenwoordig overal voor langs de deur”. Voor een mislukte actie als India spelen daarbij ook allerlei publikaties over fraude, corruptie en niet te vergeten inefficiency een rol. Er ontstaan steeds meer mensen met gefronste wenkbrauwen, die zich verbijsterd afvragen: „Waar blijft mijn goede geld”. Anderen gaan nog een stapje verder en zeggen: „Voor mij hoeft het niet meer”.

Uit de laatste actie voor India blijkt duidelijk, dat deze categorie van mensen steeds groter wordt. Dit moet voor hen, die verantwoordelijk zijn voor de aanpak van de ontwikkelingshulp in zijn huidige vorm, een teken aan de wand zijn.

Fundamentele veranderingen

Ook zij weten, dat een groot gedeelte van gestorte gelden en geschenken goederen niet op de juiste plaats terecht komen. (Verkoop van Nederlandse melkpoeder in winkels in de grote ste-

den in plaats van distributie in de noodgebieden, om maar iets te noemen.) Die gelden en goederen die wel het bedoelde gebied bereiken komen vaak nauwelijks uit de verf. Een verschijnsel als honger is in grote delen van India een chronisch verschijnsel en met het leveren van duizenden blijjes melkpoeder is de hongerlijdende mens slechts tijdelijk gebaat. Dit is oude koek voor hen die achter de ontwikkelingshulp staan. Toch is er geen sprake van een andere aanpak. Integendeel: Men gaat gewoon op de oude voet verder onder de dekmantel: „Alles wat helpt is meegenomen” of „beter wat dan niets”. Inderdaad: er is op sommige plaatsen — en ook in het algemeen gezien — enige vooruitgang te bespeuren, maar deze vooruitgang is onvergelijkbaar met datgene wat wordt beoogd, geschenken en gedaan. We kunnen zonder enige schroom spreken van een wanverhouding. Om een einde aan deze wanverhouding te maken, zullen er fundamentele veranderingen moeten plaatsvinden in de ontwikkelingshulp.

Incidenteel

De verschijningswijze van de ontwikkelingshulp is niet juist. Een onderontwikkelde land is niet direct gebaat bij financiële injecties, machines, arbeidsmethode-

des en andere typisch Westerse hulpvormen. Incidenteel wel mis-schien, maar in het algemeen zeker niet. De ontwikkeling van de arme landen zal langs wegen der geleidelijkheid moeten gaan. In de Westerse wereld was ook niet alles in een tijdsbestek van 50 jaar rozegeur of maneschijn. Dit mag natuurlijk geen argument zijn om de ontwikkelingslanden maar wat te laten modderen. Wel zal de hulp in een andere vorm moeten worden gegoten. Zolang er nog negen van de tien Indiërs hard weglopen voor een tractor, omdat ze menen met een duivels gewrocht te maken te hebben heeft de tractor geen zin. Zolang het nog regelmatig voorkomt, dat van geschenken voertuigen alleen de accu's („geheimzinnige lichtbronnen”) worden gebruikt, hebben ze geen nut.

Acceptabele wijze

Kortom: Uitgangspunt voor de ontwikkelingshulp zal moeten worden: Hoe kunnen wij deze mensen vooruit helpen op een voor hen acceptabele wijze (lees natuurlijke wijze). Deze is immers totaal anders als de Westerse wijze van denken. Daarom is het beter, dat er antroposofen of, als dat sommige mensen te ver gaat, in ieder geval deskundigen als theosofen, antropologen etc. naar de ontwikkelingslanden worden gestuurd. Zij kunnen wezenlijke veranderingen bewerkstelligen. De ontwikkelingshulp in zijn huidige vorm veroorzaakt hoofdzakelijk schijnveranderingen. Zolang men hier nog niet van doordrongen is, blijft de ontwikkelingshulp een aanvechtbare zaak.

C. LABEUR.

De Schepping

Jan Vleeschouwer: jong tekentalent

In kunstkringen zegt de naam Jan (Dorus) Vleeschouwer niets of weinig. Dat is niet zo leuk voor een kunstenaar. Jan Vleeschouwer hoeft zich daar echter geen zorgen over te maken, want hij is pas zeventien jaar oud. Geboren in Batavia op 25 november 1949, vader de welbekende trompettist Jan Vleeschouwer (Sr.). De kunstzinnigheid schijnt in de familie te zitten, want behalve Jan Sr. en Jr. tonen ook twee broertjes van Jan, Wim en Wijnand, een niet geringe aanleg tot teken- en schilderkunst. Jan Vleeschouwer maakt dit jaar nog zijn opleiding op de Grafische School af en gaat dan naar de Rietveld-Academie in Amsterdam. Wat de uitslag van zijn toelatingsexamen ook mag zijn, toegelaten wordt hij toch, vertelde de leiding van deze academie hem.

Terecht, want iedereen die wel eens iets van het werk van deze jonge tekenaar/schilder heeft gezien zal moeten toegeven dat het Jan niet aan talent ontbreekt. Zijn voorliefde voor Jeroen Bosch is opvallend. Daarnaast houdt hij van het werk van Giacometti en ook nog wel van Picasso. Spreken met Jan Vleeschouwer als kennis of spreken met Jan Vleeschouwer als „kunstenaar”, het verschil daartussen is ongelooflijk. Als kennis: een wat warrige jongen die graag hardop licht en kwaad over de

slechte amusementsstoestand in Hilversum spreekt. Als „kunstenaar”: een vreemde persoon die met moeilijke termen goochelt, en een duidelijke mening over de positie van de kunstenaar heeft („Geen opdrachten, maar gewoon, wat je zelf vindt dat je moet maken”) en zich geheel ontdoet van wat de warrige indruk die hij als gewoon mens, als niet-kunstenaar, maakt. Een jongen die zeer geboeid is door alles wat kunst is, alles wat kunst maakt en door alles wat met kunst te maken heeft. Hij leest Sartre omdat het existentialisme hem sterk aanspreekt. Ook deze stroming, deze richting is te zien in zijn vaak zeldzaam fraaie pentekeningen. Teken en leven, schilderen is leven, kunst is leven. Een 17-jarige die omgeven is door een was van kunstzinnigheid en die het, gezien de groeiende belangstelling die er voor zijn werk bestaat, wel zal redden. De buurtbewoners weten meestal niet meer dan dat die jongens van Vleeschouwer zo vaak de eerste drie prijzen op tekenwedstrijden winnen. Zijn oude tekenleraar op de lagere school weet niet meer van hem dan dat hij dat jongetje was dat altijd zulke wrede plaatjes met elkaar afslachtende indianen en cowboys tekende, zij het met duidelijk tekentalent. De mensen op het Hilversumse station zien hem geregeld met zijn tekenmap onder de arm over het Perron lopen. Weigen nog zien echter een toekomstig teken- en schildertalent lopen, maar ach, hij is nog jong, zeggen zijn familieleden en vrienden. Tentoonstellingen krijgt hij ook binnenkort. Zoals gezegd, Jan Vleeschouwer hoeft zich geen zorgen te maken, die maakt het wel.

KAREL HUBERT

antwoord er bij te vermelden. Want dat is een heel bekende zaak. Wie zich echter geen moeite wil geven om de feiten te achterhalen, tja... Succes ermee.

A. C. DE GRAAF.

Over „afgang” gesproken

Enige maanden geleden ontvingen wij van de chef van het Bureau Voorlichting der gemeente Utrecht, A. C. de Graaf, een reactie op het artikel Moderne kunst, een Utrechtse afgang?, dat werd gepubliceerd in GRrom-2. Door omstandigheden kon GRrom-3 niet eerder verschijnen. Wegens ruimtegebrek heeft de heer De Graaf er in toegestemd zijn artikel in te korten.

Ik wil niet ontkennen, dat ik er veel moeite mee heb gehad om de vraag te beantwoorden: Zal ik al dan niet reageren op Klaster's geschrijf over de moderne kunst, een Utrechtse afgang? Ik heb GRrom — zonder te grommen — maar in mijn tas gestopt.

Terwille van het journalistieke aspect ben ik echter gewicht voor de aandrang om Klaster's pennevrucht op de ontleedtafel te deponeren. Hier is dan het relaas van mijn voornaamste bevindingen. Met daaraan toegevoegd deze opmerking vooraf: wil mijn huidige functie van chef van het Bureau Voorlichting der gemeente Utrecht naar de achtergrond schuiven; de oud-journalist is aan het woord. En dan nog iets: over beeldende kunst heb ik nooit één opiniërende regel geschreven. K. fulmineert: bureaucratie is er de oorzaak van, dat de moderne kunst in Utrecht een noodlijdend bestaan lijdt. Zelfs de middelmaat wordt nog niet gehaald... De grotere kunstinstellingen — overheidsbezit — maken de

dienst uit en juist zij doen weinig of niets om de snel veranderde kunstwereld op de voet te volgen. De achterstand, die daardoor is ontstaan, lijkt nauwelijks in te halen.” Jaap Romijn wordt er dan bij gehaald om deze boude bewering te staven. Maar dit gebeurt dan op de meest erbarmelijke manier, waar m.i. geen goed woord over valt te zeggen.

K. citeert: „Als museum voldoet het gebouw nauwelijks meer; een wat onevenwichtige collectie...; moeilijk valt om haar verzameling op dit punt uit te breiden”. En nu wat Jaap Romijn precies schreef:

Op pag. 71 staat: „Centraal Museum... Als museum voldoet het gebouw nauwelijks meer, maar de inhoud is zeer gevarieerd en veelal van hoog gehalte”. Op pag. 72 schrijft hij over het Dr. F. H. Fentener van Vlissingenhuys (K. maakt geen onderscheid in zijn citatenverzameling) „... een wat onevenwichtige collectie, die echter langzamerhand een meer representatief aanzien krijgt.”

En op pag. 79 heb ik het laatste fragment der citaten-trits terug kunnen vinden in deze samenvatting van Jaap Romijn: „Kunst en

cultuur hebben sinds oude tijd vaste voet in Utrecht en gingen in sommige onderdelen en in korte of langere tijdsperiodes boven plaatselijke betekenis uit. Voortbrengselen van de Utrechtse schildersschool, vooral uit de 16e en het begin van de 17e eeuw zijn thans zo gezocht, dat het de leiding van het Centraal Museum aan de Agnietenstraat moeilijk valt om haar belangrijke verzameling op dit punt uit te breiden”.

Met het zuiver weergeven van deze fragmenten — en met beklemtoning van het door mij gespateerde woord „belangrijke” in de derde van de reeks — heb ik, dunkt mij, voldoende voor opgediend om enkele interessante lesuren te kunnen vullen met de vraag, hoe men wel of niet mag citeren. Eigenlijk is een lesje van een paar minuten al voldoende. Want de inhoud kan slechts zijn: Citeer altijd eerlijk. Immers, hetgeen je aanhaalt, kan steeds door een ieder gecontroleerd worden. Doe je het oneerlijk, dan sta je voor... (vul zelf maar in).

Tenslotte nog dit: K. stelt — ongeveer in het midden van zijn artikel — de vraag: Waarom heeft men juist dit huis (F. van Vlissingenhuys) in deze koude uithoek van Utrecht tot museum gebombardeerd? Een gebouw in het centrum van de stad zou daarvoor toch veel passender zijn geweest!

Dat uitroepeten blameert de schrijver. Hij beklemtoont er zijn ontstellende ondeskundigheid mee ten aanzien van het ook in gemeentelijke kring intens levende vraagstuk van het schoppen van (meer) mogelijkheden tot het exposeren van moderne kunst.

En die vraag over het Waarom van het F. van V.-huis had beslist niet zwart op wit gesteld behoeven te worden, zonder het

GRrom-3 is tot stand gekomen met medewerking van de drukkerij en uitgeverij Lumax N.V. te Utrecht. Waarvoor onze oprechte dank.

Avantgardistische schuttingtaal

In vergelijking met de fantasieloosheid, waaraan schuttingen in andere werelddelen overgeleverd worden, steekt de vindingrijkheid, waarmee de Nederlander zijn schutting tegemoet treedt, gunstig af.

De Chinezen gebruiken hun schuttingen voor het lozen van weinig beminnelijke aantijgingen aan het adres van tegenstanders en voor het plaatsen van goedkope overlijdensadvertenties; in Amerika misbruiken gemeenten en aannemers de schutting rondom een bouwproject om de voorbijganger in opdringerig-grote letters hun verontschuldigen aan te bieden voor het tijdelijk ongerief, waarna hem bij wijze van verzoening in het vooruitzicht gesteld wordt dat hier spoedig tot meerdere eer en glorie van zijn stad weer een amorf betonblok zal verrijzen. In Nederland echter wordt de schutting in dienst gesteld van de creativiteit van de toevallige voorbijganger.

De opschriften op Nederlandse omheiningen gelden dan ook niet zozeer het stedelijk schoon, als wel dringende aanbevelingen om de paradijselijke orale en instrumentale voortbrengselen van dierlijke namen dragende jongelingen te gaan beluisteren. Voorts oproepen tot deelname aan oprichtingsvergaderingen van republikeinse genootschappen, kerkzangbijeenkomsten en tirades tegen de werkloosheid.

Dit schutting-literaire avantgardisme is nog maar recentelijk ontsproten aan het brein van enkele ludieke schuttingartiesten. Nog kortgeleden kon men op de schuttingen langs de openbare weg de resultaten aanschouwen van een pedagogie, die kleine kinderen niet toestond om „poep“ te roepen. In plaats van deze kinderen naar hartelust een aantal malen poep te laten zeggen, zodat zij voor de rest van hun leven van deze obsessie zouden zijn verlost, werd dit woord en soortgelijke, nog onbeschaamder en goddelozer uitdrukkingen met een magische aantrekkingskracht, omringd met allerlei taboes.

Gevolg was dat de iets oudere jeugd, ontgroeid aan de vrees voor almachtige en alwetende ouders en een alziend goddelijk oog, hun zo lang onderdrukte behoefte aan vrije banale expressie op de schuttingen ging botvieren. Enige voortvarende auteurs, niet van commercieel inzicht gespeend, publiceerden bloemlezingen uit deze schuttingcreativiteit, voegden er enkele eigen vondsten aan toe en het geheel werd als literaire reuzenpocket in het kader van de cultuurspreiding aan het lezend publiek aangeboden. Onze nijvere Bezige Bij (misschien kan Grrrom zich in deze ook nog verdienstelijk maken) nam de psychiaters veel werk uit handen door iedereen ruimschoots in de gelegenheid te stellen zijn tot dan toe verdronken neiging tot het publiceren van onDisse taal te bevredigen.

Nadat het publiek luidruchtig „ach“ en „foel“ roepend van zijn fatsoen had blijkgegeven, verzadigde het zich gretig aan de royaal aangeboden vruchten ener

gebrekkige fantasie. Het aanbod was overvloedig, aan de behoefte was snel voldaan en de publieke verontwaardiging daalde. Alleen in de Staten-Generaal steekt die soms nog even de kop op, maar daar houdt men dan ook geen gelijke tred met de ontwikkeling van de gevoelens bij het publiek. Terwijl de lezers voldaan de handen over de buik vouwden en blijk gaven van een zalige verzadiging, vertoonde het gilde der schuttingartiesten een uitdunning van de gelederen. De leeftijd van de nieuwe garde, die dapper probeert de traditie in de klassieke stijl voort te zetten, ligt om en nabij de 10 jaar. De ouderen hebben zich inmiddels op de nog maagdelijke terreinen van de schuttingliteratuur begeven. Tegenwoordig treft men langs de straten pleidooien aan voor ontwikkelingshulp, benevens de mededeling dat een zekere dominee een kindermoordenaar is, een zekere president een gewone moordenaar, dat zekere bontjassenbonzen zehondenmoordenaars zijn, dat men links (= progressief) moet stemmen, weigeren moet dienst te nemen, en donderdagavond de trommelvliezen bloot moet gaan stellen aan beat by Gloria. De nieuwe literaire richting heeft dus duidelijk een propagandistisch karakter.

Bovendien valt een uitbreiding van het werkkterrein van de schuttingartiesten waar te nemen. Naast schuttingen worden nu ook lantaarnpalen, stoplichten en verkeersborden benut voor het doen van openbare mededelingen. Misschien is de vergaande verspreiding van de literaire boodschappen de reden van het opmerkelijke feit, dat de uitgeverijen kennelijk nog geen brood gezien hebben in een verdere uitwerking van deze aanbevelingen. De nieuwste schuttinguitingen zijn nog niet bestempeld tot cultuurverschijnsel en verdienen dus nog niet als gesubsidieerd drukwerk in de circulatie gebracht te worden. Het wachten is op een ondernemende uitgever met begrip voor de moderne tijd.

Ineke v. K.

WAT IS POWEZIE?

powezie is mijn liefde voor het leven
powezie is houden van
powezie is houden van vijf
dronken negers in de deetrein naar monaco
houden van vivaldi of van them
van de schorshouten bezwete huid van oude
indiaanse vrouwen op de film
van drie dagen regen en mist in schotland
of van de liefste als zij tot
mij komt door de plechtige ivoren nachten
houden van hollands sombere lichten
van wilgen populieren en het riet
powezie is weten
eens zal het ogenblik gekomen zijn dat
de laatste liefde dus de laatste wreedheid tot ons komt

NIK VECHTMANN

Ik heb niet goed geweten wat Enna voor een meisje was. Natuurlijk is het niet van belang dit te weten. Maar net stelde een jongen die mij aardig leek zich zo voor en ik schrok even. Dat bevremdt me, nu ik er over nadenk. Ons min of meer gedwongen huwelijk duurde niet lang. En ik geloof dat ze zich bij mij juist wel veilig voelde en dat het ook niet om mij was dat ze plotseling verdween. Eerder waren het Barry en Joop die nu eenmaal anders zijn. Ik hoorde dat ze nare dingen zeiden tegen Enna, en ik weet wel waarom. Soms voelde ik medelijden, maar tegelijk ook opluchting, want ik wist dan dat zij me niet van de jongens zou vervreemden. De eerste dagen kwamen Barry en Joop zelfs naar mij toe en hoewel het niet om mij was, vond ik het erg prettig.

Ik zei dat Enna erg onzeker was, dat meisjes dat wel meer zijn, in tegenstelling tot jongens, van wie je er op aan kan. Barry zei dat ik er voor moest zorgen, omdat ze nu eenmaal mijn vrouw was en daarom wel moest. Het was zeker niet onwaar wat ik over Enna vertelde. Haar ogen stonden altijd of ze op iets wachtte. Het leek of ze het allemaal

De gebeurtenis was allengs wat eenvoudiger geworden, maar ik had er altijd wel plezier om, hoewel het me ook een beetje bang maakte. Dat voelde ik het sterkst als Peter „Things are as they use to be“ zong op de gitaar, waarbij ik geen oog van hem afhield. In gedachten had ik mij natuurlijk voorbereid op een huwelijk. Ik wist dat ik eens aan de beurt zou zijn en dat ik mee moest doen, wilde ik niet alle belangstelling verliezen van Barry en Joop, zoals Jimmy was overkomen. Vreemde Jimmy die geloof ik niet zo was als ik. Vreemde, gekke Jimmy, ondanks de zon altijd in een tot boven toe dicht geknoopte regenjas maar zonder broek, gaf Enna een ansichtkaart cadeau die hij juist van de standaard in de jeugdherberg had gestolen. Ik rilde een beetje van Jimmy die altijd bezig was vreemde klonters te bakken op een vuurtje, waarbij zijn witte en helemaal kale benen onbedekt waren als hij zo gehurkt zat. Peter heeft hem later gevonden. Hij lag op zijn knieën voorover gebogen met zijn hoofd gewrongen in het gat van een staan w.c. Zo'n Franse w.c. met twee van die voetafdrukken, die al vast was aangelegd in wat niet meer dan een cementen fundament voor een huis was gebleven. Vlak bij de grens met Jordanië, wat wel de reden geweest zal zijn, dat men de bouw had stopgezet. Ik denk, dat dat geval met Jimmy na het plotselinge verdwijnen van Enna is geweest.

Mijn huwelijk met Enna had natuurlijk geen enkele betekenis. Zoals ik zei, het was mijn beurt om door een huwelijk een meisje

jongens en mij dreigde te maken. Toen Enna plotseling was weggegaan, op een dag dat ik werkte in een hotel, heb ik niet verder gevraagd. Alleen verwonderde het mij, dat de jongens lachten als haar naam nog een keer viel of als ze vroegen of ik wist waarom ze was verdwenen. Ik zei dat ik het niet wist, maar dat ik het niet erg vond, omdat ik niet veel om meisjes gaf.

Al die jaren had de 21-jarige Enna Thatnever, hulp in de huishouding van haar tirannieke moeder te Perth (Australië) in de goed gevormde schaduwen van haar zusters geleefd. Voor haar geen uitstapies en partijtjes, alleen maar boenen en aardappelen schillen. Daardoor kon ze gewoon haar karige zakgeldje niet opmaken en had ze in de loop der jaren zonder medeweten van haar verkwistende en nooit aardappelschillende zusters een flink bedrag aan kwartjes gespaard. Genoeg in ieder geval voor Enna, om op een dampige ochtend de ouderlijke woning te verlaten. Die avond kwam ze niet terug, al vloekten de moeder en de zusters nog zo veel.

En ook de volgende dag geen Enna, zodat de zusters zich balden achter de aardappelkist hadden gezet, omdat de moeder het nu eenmaal verdamde om rijst of Tutti Frutti te eten.

Bloedloos

niet begreep, of ze geen betekenis kon geven aan de dingen om haar heen. Dat was al die tijd zo. Vanaf het eerste ogenblik dat we haar in Eilat zagen aankomen, maakte ze een wat zielige indruk. We lagen die avond met een jongen of vijf rondom een houtvuurtje in de nog niet afgebouwde flat tegenover het haven terrein, waar de vrachtauto's uit het Noorden laden en lossen. Het was laat in het jaar en midden in de week was er niet veel te doen in Eilat. Niemand zei veel, maar ik voelde de aanwezigheid van de anderen. Barry en Joop lagen vlak bij mij.

We zagen Enna uitstappen uit een grote Mack, die net het haven terrein op gereden was. Ze ging in de richting van de jeugdherberg, vrijwel zonder bagage, en ik hoorde Barry zeggen, dat dat een goed teken was. Ik wist dat het mijn beurt was en toen Enna de trappen naar de jeugdherberg beklom, waardoor ze uit het gezicht verdween, voelde ik de blikken van de jongens. Ik verroerde me niet, maar hield steeds mijn ogen gericht op het punt, waar ik Enna achter de heuvel had zien verdwijnen. Toen voelde ik de droge rook van het nasmeulende vuurtje in mijn maag reageren. Ik draaide me naar Barry en Joop en verheftigde deze beweging door in een keer het restje whisky in mijn keel te gieten, dat al bijna een uur on-aangeroerd in het kopje had gezeten.

„Niet gek,“ zei Barry, „maar het is jouw beurt, jongen.“

De trouwpartij, de volgende ochtend op het strand, hing in een geur van zonnebrandolie, die zachtkens van de lichamen van enkele Zweedse vrouwen voor hotel Queen of Sheba aanwaide.

aan onze groep te binden. Omdat zich nog geen goede gelegenheid had voorgedaan mijn verlangen en vriendschap aan een van de jongens te tonen, had ik me er niet aan durven onttrekken. Op deze manier bleef ik bij de groep horen, zonder dat mijn bijrol aan betekenis toe- of afnam.

Voor Enna bleek eigenlijk hetzelfde te gelden. Ze bleef onzeker en zielig, het ergst als de andere jongens aandacht aan haar schonken, wat trouwens al gauw van aard veranderde. Hun verlangen naar haar, maakte plaats voor steeds groter wordende ergernis. Ze probeerde aan de aandacht van de jongens te ontkomen door zo dicht mogelijk bij mij te kruipen. Dat irriteerde me en ik liep soms weg als ik haar tegen me aanvoelde, of wanneer ik de blik van Barry opving, die me laatdunkend leek. Ik weet niet wat hij dacht over mijn verhouding met Enna, maar ik wilde niet in de minachting voor haar betrokken raken. Daarom probeerde ik ook spot in mijn stem te leggen, als ik een enkele keer iets tegen haar zei, hoewel ik het niet goed kan. Het spreekt immers vanzelf dat ik de kant van de jongens koos.

Wat moest ik met een meisje. Een meisje bovendien dat, zij het op een andere manier dan ik had verwacht, een kloof tussen de

De 21-jarige mejuffrouw Thatnever kwam op 14 december 1963 Eilat binnenrijden in een van de vrachtwagens van het vervoerbedrijf Y. Shubinsky LTD uit Jeruzalem. Haar bagage was niet meer dan een handtas (zo'n reclamering van de Australische Luchtvaartmaatschappij). De rest was de avond tevoren gestolen door een jonge Bedoeien op een brommer, waarvan Enna Thatnever het nummer was vergeten.

In Eilat kreeg ze nog die zelfde avond kennis aan een leuke jongen met lange haren. Hiermee trad ze de volgende dag in het huwelijk, tenminste dat zei die. Haar jeugdige echtgenoot, was een wat schuwe jongen met een onduidelijk geslacht, die deel uitmaakte van een groepje zogenaamde Beatniks. Deze jongens, alhoewel de eerste dagen vol belangstelling voor het meisje, en daarom vol grapjes, vonden dat haar eten niet te vraten was. Toen het weer eens mis was en haar man borden waste in hotel Queen of Sheba, zelden de jongens Enna met de nauwelijks aangerode maaltijd op een wrakkig plankier, trokken dit de zee in en zwommen tot bijna midden in de baai, tot vlak bij de grenslijn met Jordanië. Toen gaven ze het wiebelige vlotje een zetje, waarna Enna, die de zwemkunst allerminst meester was, langzaam met de stroom mee wegdreef. Richting Akaba, waar de mannen vier vrouwen mogen hebben.

Goldsta) ADDY DE VISSER

GRrrom-3

REDACTIE:

Kornelis L. K. Brands
Gert J. van de Breggen
Jan B. Klaster
Tia M. Lucker
Adriaan A. de Visser
Anton J. van der Werf